

СТАНОВИЩЕ

ОТ ПРОФ. Д-Р МАГДАЛЕНА СТЕФАНОВА ПЛАТИКАНОВА- ИВАНОВА, ДМ
Ръководител секция „Хигиена и медицинска екология“ към Катедра „Хигиена,
епидемиология, микробиология, паразитология и инфекциозни болести“ в
Медицински факултет при Тракийски университет, гр. Стара Загора
Научни специалности: Трудова медицина и Професионални заболявания

**ОТНОСНО: ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И
НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“ ПО ДОКТОРСКА ПРОГРАМА „ХИГИЕНА (ВКЛ.ТРУДОВА,
КОМУНАЛНА, УЧИЛИЩНА, РАДИАЦИОННА И ДР.)”, ПРОФЕСИОНАЛНО
НАПРАВЛЕНИЕ 7.1 МЕДИЦИНА, ОБЛАСТ НА ВИСШЕ
ОБРАЗОВАНИЕ 7. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СПОРТ**

НА ТЕМА:

**„КОНТРОЛ ПРИ ТЪРГОВИЯТА С БИОЛОГИЧНО ПРОИЗВЕДЕНИ ЗЕМЕДЕЛСКИ
ПРОДУКТИ И ХРАНИ В СЕВЕРОИЗТОЧНА БЪЛГАРИЯ“**

ОТ

**Д-Р РОЗАЛИНА СТЕФАНОВА БРАЙКОВА
(докторант - редовна форма на обучение)
НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:**

ПРОФ. Д-Р ДАРИНА НАЙДЕНОВА ХРИСТОВА, ДМ

Обща оценка на представените по защитата документи:

Комплектът от документи (представен на електронен носител) за разкриване на процедура и допускане до публична защита на дисертационен труд на д-р Розалина Стефанова Брайкова е подготвен и комплектован в съответствие със Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за приложението му, Правилника за развитие на академичния състав в МУ – Варна и съдържа всички изискани документи, прегледно описани и подредени.

Основание за написване на становището:

На основание на Заповед № Р-109-110/07.02.2023г. на Ректора на МУ - Варна, предвид доклад с вх. № 102-293/26.01.2023г. от проф. д-р Дарина Наденова Христова, дм - ИД Р-л К-ра „Хигиена и епидемиология“, с решение по протокол № 200/31.01.2023г. на Факултетен съвет и доклад с Вх. № 104-101/02.02.2023г. от проф. д-р Антония Славчева Димова – Йорданова, дм - Декан на ФОЗ в МУ „Проф. д-р Параскев Стоянов“, гр. Варна съм избрана за член на научно жури по процедура за защита на дисертационен труд на д-р Розалина Стефанова Брайкова за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“.

Кариерен профил на докторантката:

Д-р Розалина Стефанова Брайкова завършва средно образование в езикова гимназия с изучаване на немски език "Гео Милев", гр. Добрич през 1980г. Висшето си образование по медицина получава през 1986г. в Санкт - Петербургска Държавна Медицинска Академия – Ленинград.

Трудовият път на д-р Брайкова започва като лекар-ординатор в ХЕИ - Добрич/РИОКОЗ - гр. Добрич, като преминава последователно през завеждащ сектор и началник отдел „Контрол на хранителни обекти и храни“ до 2007г. От 2007г. до 2009г. е експерт по контрол на храни и хранителни обекти в КК Албена. През 2009г. д-р Брайкова е назначена за директор на РИОКОЗ - гр. Добрич/РЗИ - гр. Добрич, а от 2011г. е директор на ОДБХ - гр. Добрич. След успешно издържан конкурс през 2019г. д-р Брайкова е вече част от академичния състав на МУ-Варна, като асистент в Катедра „Хигиена и епидемиология“ към Факултета по Обществено здравеопазване. От 2020г. е редовен докторант в катедрата. През 2003г. придобива специалност по хранене и диететика, а от 2010г. - квалификация по здравен мениджмънт. Трудовият стаж на докторантката след 2019г. е посветен на научна и преподавателска дейност, практическо и теоретично обучение на студенти от МУ– Варна.

Актуалност и значимост на темата на дисертацията:

Представеният дисертационен труд е сериозно научно изследване върху актуален и изключително важен проблем за обществото - увеличаване на търсенето на здравословни и биологично чисти продукти, произведени с грижа за

общественото здраве, чрез щадящи околната среда добри земеделски практики и контрол при търговията им. Информираността и нагласите на потребители, производители и дистрибутори на биологични храни, състоянието и възможностите за производствено и пазарно развитие са от изключително значение. Доверието и ориентацията на потребителите към тези продукти е на база знания и представи, които те имат за този специфичен метод на производство на БХ, нормативно установени характеристики, действия на компетентните органи по контрола им и публично оповестяване на резултатите. Познаването на мотивацията, която определя или възпира потребителите от избор на биологични храни допълва и обогатява профила на биологичния потребител, който има все по-голямо доверие на биологичното производство. Ценна е и информацията, показваща нивото на знанията на производители и търговци, относно нормативните изисквания при търговията с биологични храни.

В нашата литература няма достатъчно данни за резултати от извършени проверки върху употребата на термини и означения на биологични храни в търговската мрежа. Това определя необходимостта от осигуряване на систематизирана информация относно официалния контрол на търговията с тези продукти. Именно процесът на официален контрол на храни в търговската мрежа върху употребата на термини и означения за биологичен метод на производство, съобразен с изискванията на националното и европейското законодателство, подобрява планирането, извършването и докладването на резултатите, ефективността и прозрачността на процедурата.

Общи данни за дисертационния труд:

Дисертационният труд е написан на 251 страници, включващ 113 фигури, 33 таблици, и библиографична справка от 368 заглавия, от които 34 на кирилица и 334 на латиница. Дисертацията е написана на ясен и разбираем професионален език и се характеризира с научен и обективен подход в изпълнението на задачите, задълбочен анализ, прецизни резултати, добра литературна подкрепа, аргументирани твърдения, логични изводи и препоръки.

Заглавието е формулирано точно и напълно отговаря на съдържанието.

Въведението е кратко и добре фокусирано върху значимостта на проблема.

Литературният обзор е обширен, целенасочен и логично построен. Дисертантката показва, че е запозната със съвременната научна литература и това и позволява да обоснове много добре целите и задачите на собствените си проучвания.

Целта на дисертацията е ясно дефинирана – да се изследва и анализира дейността по официалния контрол при търговията с биологично произведени земеделски продукти и храни в област Добрич и област Варна, както и да се проучи информираността на потребители, търговци и производители относно биологичните храни. Постигането на целта е обвързана с 6 конкретни задачи, като едната задача включва 3 компонента. Формулирани са ясно, в логична последователност и конкретно очертават параметрите на изследването.

Дизайнът и методите са коректно описани и е показан подхода за изпълнение на всяка задача. Авторката на дисертационния труд е избрала и приложила методика за изследване, включваща анализ на постигнатото в предметната област, определяне на нерешените проблеми, избор на цел и задачи за решаване, определяне на необходимия апарат за решаване на проблемите, анализ и обсъждане на получените резултати и възможности за тяхното прилагане. Статистическата обработка на резултатите е направена с добре подбран инструментариум и дава възможност за позитивиране/проминирание на същностните характеристики на изследваните показатели. Използван е вариационен дескриптивен анализ, а за оценка на хипотезите е приложен критерий χ^2 (Хи-квадрат) на Pearson. Изнесеното по-горе показва актуалност и релевантност на използваната методика като цяло и на отделните елементи в частност. Затова считам, че решените задачи са закономерно последствие от правилно подбрения научен инструментариум.

Резултатите обхващат основната част от дисертационния труд. Те са добре документирани, детайлно представени и добре онагледени. Статистически обработената информация от годишните отчети на ОДБХ-Варна и ОДБХ-Добрич, касаеща официалния контрол при търговията с БХ за периода 2014-2019г., констатира, че преобладават проверките на етикетирането на биологични продукти по отношение на продажбите на дребно. Задължителното деклариране на продажбата на БХ при регистрация на обектите за търговия с храни и на

спазване изискванията за онлайн-търговия, създават условия за по-точно определяне на обектите за контрол, за реализиране на неговата всеобхватност и ефективност. Голяма част от потребителите определят БХ, като храни с полза за здравето, естествен произход и чисти от ГМО, тежки метали, пестициди, химични торове и антибиотици, хормони, консерванти, и оцветители. Те не познават Националният доброволен знак „Калинка”, за разлика от разпознаването на биологичното лого. Показват голямо доверие към специализираните магазини за БХ, но при съмнение в автентичността на продукта, знаят към кого да подадат сигнал за проверка. Единици са лицата с негативно отношение към БХ (храни ментета) и тези, които ги консумират поради модерни подбуди. Профилът на биологичния потребител се определя от жените. При тях се наблюдава увеличаваща се положителна нагласа към биологичните храни, предвид предположението за ползата от консумацията на тези продукти, както за тяхното здраве, така и за здравето на всички членове от семейството. Една от идентифицираните бариери за закупуването на тези храни е високата им цена. Производителите са по-добре информирани от търговците, как се контролира произхода на БХ (биологичен сертификат) и са запознати с изискванията за обозначаване им. Основните източници на информация за БХ, които ползват респондентите (потребители, търговци и производители) са: интернет портали, специализирани сайтове, приятели, роднини, колеги и самите магазини. Докторантката акцентира върху необходимостта от провеждане на обучения за нормативните изисквания при търговията с биологичните храни, посочена в анкетните карти и от производителите, и от търговците, независимо от настоящата им подготвеност и информираност. Един от основните мотиви за търговия с БХ според респондентите е свързан с контролираната и гарантирана безопасност на храните.

Дискусията отразява вероятните причини за конкретните резултати и мнението на различни изследователи по разглеждания проблем. Общо може да се каже, че данните са правилно интерпретирани в светлината на литературните данни по съществуващите научни доказателства.

Препоръки:

В резултат на анализите, заключенията и изводите са направени 5 много целесъобразни препоръки към различни ведомства и институции, имащи отношение към биологичното производство. Личната ми препоръка към докторантката е да популяризира по подходящ начин (кръгла маса, монография и др.) сред колегите и обществото своите научни резултати.

Приноси:

Приносите от проведеното изследване са представени в три групи – такива с оригинален характер (6 бр.), с теоретико - познавателен характер (6) и приноси с приложен характер (4 бр.). Смятам, че са много коректно описани, без излишно повторение на установените факти и ги приемам изцяло. Безспорен и оригинален е приносът от тестването и потвърждението на редица хипотези при респонденти (потребители и търговци) от двата пола, свързани с: нагласите, източниците на информация, честотата на купуване, начините на обозначаване на БХ, оценяване нивото на знанията, необходими за консултиране на клиентите по въпросите им относно БХ. Съвсем коректно докторантката отбелязва, че екологично мотивираните потребители, които познават белезите на биологичното производство при съмнение в автентичността на БХ, знаят кои компетентни органи да сигнализират за проверка. Те вярват, че БХ са безопасни и контролирани от БАБХ.

Оценка на публикациите във връзка с дисертацията:

Обективен критерий за значимостта на дисертационния труд на д-р Брайкова са и публикуваните по темата научни статии - общо 3, от които 2 са отпечатани в списания в чужбина и 1 – в сборник в България. Авторката представя и доказателствен материал за участия в 3 научни форуми в България, единият от които е с международно участие. Тази публикационна активност напълно удовлетворява количествените показатели на Правилника на МУ - гр. Варна за придобиване на ОНС „Доктор“. Считаю, че с тях авторката е разпознаваема и сред специалистите в научната общност.

Оценка на автореферата:

Авторефератът, като резюмиран вариант на дисертационния труд е разработен в 108 страници и дава по-голяма гласност на проведените изследвания, получените резултати, направените изводи и препоръки. Той напълно отговаря на съдържанието на дисертацията, много добре е оформен както текстово, така и графично.

Заклучение

Дисертационният труд на **д-р Розалина Стефанова Брайкова** на тема **„Контрол при търговията с биологично произведени земеделски продукти и храни в Североизточна България“** показва, че докторантката притежава задълбочени теоретични знания в съответната научна област, придобила е способността да анализира и обобщава самостоятелно данни, да дискутира резултати, да прави съответни изводи и да дава препоръки. Тя е и изграден, добър университетски преподавател. Предвид показаните от нея способности приемам, че дисертационният труд е лично нейно дело с актуални приноси и голяма практическа значимост.

На базата на гореизложеното и имайки предвид, че всички изисквания при изработването и оформянето на настоящата дисертация са изпълнени на много високо ниво, с удоволствие и убеденост предлагам на почитаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен «Доктор» на **д-р Розалина Стефанова Брайкова**.

27.02.2023г.

Изготвил становището:

/проф. д-р Магдалена Платиканова - Иванова, дм/